

op het feit dat binnen deze organisaties juist bij uitstek begrippen als 'orthodox', 'zuil' en 'seculier' betwist en bediscussieerd werden? En waar de vraag in hoeverre je nu eigenlijk onderdeel moest zijn van de wereld, waar je moeite mee had om haar ten goede te kunnen veranderen of ten minste een spiegel te kunnen voorhouden, regelmatig gesteld werd. Daarmee hadden volgens mij de EO, de EH en de RPF meer dan in dit boek het geval is, kunnen dienen als laboratoria waar de bredere ontwikkelingen in protestants Nederland gewogen en besproken werden, waar de rol van een religieuze organisatie in een als secular gekenschetste omgeving steeds opnieuw bediscussieerd werd. Het door Van Mulligen op even ambachtelijke als meeslepende wijze vertelde verhaal had hiermee aan bredere relevantie kunnen winnen.

Maarten van den Bos

(Universiteit Utrecht)

Boer, Jildert de (2015), *In het huis mijns Vaders... Een fascinerende ontmoeting met vijf onbekende geloofsgemeenschappen*, Elburg: Uitgeverij Ipenburg, pp. 548, ISBN 9789070105228, € 39,90.

Wat onbekend is, is in de eerste plaats een kwestie van expertise en wat fascinerend is vooral een kwestie van smaak. Toch denk ik dat de vijf religieuze bewegingen die door Jildert de Boer – actief in een evangelische gemeente en als auteur en spreker geen vreemdeling in evangelikale en aanverwante kringen – worden beschreven bij het ruimere publiek volslagen onbekend zijn. Ze zijn zeker ook fascinerend, dat kan ik wel met De Boer eens zijn. Mijn instemmen met die kwalificatie is echter niet te danken aan de wijze waarop hij zijn materiaal presenteert. Integendeel. Om het eens zonder omhaal te verwoorden: de schrijver kent het verschil tussen betoog en bladvulling niet. Zeer wijdlopig worden ontstaansgeschiedenis, voortgang en ontwikkeling, leiders, leer en leven, verspreiding, scheuringen, – ook herhalend – beschreven en bovendien vanuit evangelikaal standpunt beoordeeld, wat resulteert in een balans van plussen (goede elementen) en minnen (verbeterpunten). In het debat met de vijf bewegingen worden reeksen Bijbelteksten in stelling gebracht, waarbij de tekstuele context van de aangehaalde verzen (soms) wel aandacht krijgt maar aan de *Sitz im Leben* ervan volledig wordt voorbijgegaan. Gezien de achtergrond van de schrijver hoeft dat ook geen verwondering te wekken, moderne Bijbelkritiek behoort niet tot zijn exegetische gereedschapskist. Hij heeft groeperingen binnen het orthodoxe Protestantisme geselecteerd die, zo meent hij, naar het sektarische neigen, maar een reden voor zijn keuze geeft hij niet. Wel is hij zich bewust van zijn wijdloopigheid, daarom geeft hij in zijn Voorwoord een paar leesadviezen.

Het boek is geen (godsdienst)wetenschappelijk werk en heeft die pretentie ook niet. Mijn bespreking zal dan ook geen wetenschappelijk kritische bespreking zijn, maar

vooral een signalerende. Ik geef kort aan welke bewegingen worden behandeld en hoe de schrijver tot zijn oordeel komt. Wel moet worden gezegd dat De Boer zijn onderzoekswerk serieus heeft gedaan: hij heeft literatuur bestudeerd, gesprekken en correspondentie met de leiding en leden van de groeperingen gevoerd en ook samenkomsten bijgewoond.

Bij het vaststellen van kenmerken van een sektarische groepering wordt de godsdienstsociologische discussie over sekten en religieuze bewegingen vrijwel genegeerd. Hij bespreekt vrij uitgebreid, zij het wel kritisch, het voor het Ministerie van Veiligheid en Justitie vervaardigde rapport *Het warme bad en de koude douche* en de tendentieuze, sterk naar sensatie neigende publicatie van C. Damen, *Ik was gek van geluk*. Daaruit leidt hij af wat kenmerkend is voor sektarische bewegingen: de aanhang beschouwt zichzelf als uitverkoren en stelt de woorden van de leider boven die van God, deelwaarheden worden verabsoluteerd, er wordt gedreigd met 'oordeel' als een lid niet voldoet aan de eisen (ook financieel) van de leiding of met uitsluiting, kritiek wordt niet geduld, en verder noemt hij allerlei elementen van groepsdruk. Vanuit deze kenmerken worden de vijf besproken groepen beoordeeld en worden plus- en minpunten uitgedeeld.

Alle vijf besproken religieuze bewegingen hebben hun wortels in adventistische groeperingen en pinksterkerken. Allereerst wordt de Christen Gemeente Nederland, beter bekend onder de naam Noorse Broeders, besproken. De Boer was zelf meer dan 10 jaar lid van dit kerkgenootschap. Deze in Noorwegen ontstane groepering heeft sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw ook in Nederland een aantal vestigingen; nu 11 gemeenten. De nadruk wordt in deze groepering gelegd op heiligmaking, het overwinnen van de zonde in navolging van Christus. Volgens De Boer is die nadruk te sterk en bovendien wijst hij haar pretentie, de enige ware kerk te zijn, af. De wijze waarop er met de financiële bijdragen van de gelovigen wordt omgegaan (geen inzicht in bestedingen, onduidelijk bv-tjes, gebruikmaken van belastingparadijzen) stelt hij terecht aan de kaak.

Als tweede komt de Gemeente des Heeren aan de beurt. Deze is in de jaren twintig van de vorige eeuw ontstaan uit de pinksterbeweging, maar wat de leer betreft, is er nauwelijks verschil met de pinkstergroepering waarvan zij zich heeft afgekeerd. Er zijn nu nog 8 gemeenten in Nederland. Ook deze groepering koestert de pretentie de enige ware kerk te zijn. Zij gaat uit van genezing door gebed, het gebruik van medicijnen wordt afgewezen. Beide aspecten worden door De Boer als sektarische kenmerken gezien en derhalve als minpunten gewaardeerd.

De derde groepering, de Spade Regen Gemeente, ontstond in 1927 in Zuid-Afrika. Al vrij vroeg werd in Nederland (in 1938) een huisgemeente gesticht. Nu is er een centrum in Wenum Wiesel bij Apeldoorn. Het aantal leden in Nederland is gering, rond de 80. Ook deze groepering legt sterk de nadruk op heiligmaking en doet ook aan demonenbestrijding door symbolisch het bloed van Christus op daartoe uitgekozen objecten te spreken. Haar aanvankelijke pretentie van de enige ware kerk te zijn, is wat afgezwakt.

Die minder exclusieve opstelling wordt door De Boer als een pluspunt aangemerkt, de demonenbestrijding heeft wat van magie en dat is een minpunt.

De Branham-boodschapsbeweging komt daarna aan de orde. William Branham zag zichzelf als een tweede Johannes de Doper, als Elia, die de – tweede – komst van Christus moest aankondigen (in 1977). Hij was een opwekkingsprediker en genezingsevangelist. Ook in Nederland kreeg hij volgelingen. Er zijn nu zes gemeenten in Nederland, die vrij zelfstandig opereren en die gezamenlijk rond de 400 aanhangers tellen. Als minpunten noemt De Boer onder andere het lezen van de Bijbel door de bril van Branhams geschriften en in het verlengde daarvan de opvatting dat de boodschap van Branham de enige juiste is.

Ten slotte wordt de Twee-aan-Twee-gemeenschap, ook wel ‘De Weg’ genoemd, besproken. Hoewel pretenderend dat er een directe lijn is met de prediking van de apostelen, dus te staan in een continue, eeuwenlange traditie, heeft onderzoek uitgewezen dat de Ier William Irvine de beweging ongeveer 120 jaar geleden heeft gesticht. Sinds 1923 is zij ook in Nederland aanwezig. De gemeenschap bestaat uit werkers (ongehuwde predikers die zich volledig aan de verkondiging wijden) en vrienden (leden van huisgemeenten), die de werkers onderdak, voedsel en kleding verschaffen. Als belangrijke minpunten noemt De Boer de twee-aan-twee verplichting, die staat niet in de Bijbel, en de pretentie de enige ware gemeente te zijn – van de vijf groeperingen is die pretentie bij de Twee-aan-Twee-gemeenschap het sterkst aanwezig – , wat volgens hem duidt op een sektarisch standpunt.

Heeft dit boek enig belang voor een godsdienstsocioloog? Ik denk van wel en wijs op drie aspecten. Ten eerste geeft het, ondanks de wijdloopigheid en overbodige details, relevante informatie over een vijftal relatief onbekende religieuze bewegingen. Ten tweede geeft het inzicht in de wijze waarop in evangelikale en aanverwante kringen, waarin de Bijbel van kaft tot kaft wordt beschouwd als het onbetwifelbaar woord van God, het onderlinge debat wordt gevoerd. Ten slotte zou het een aansporing moeten zijn voor godsdienstsociologen om het bestuderen van dergelijke bewegingen niet over te laten ‘gelovige leken’, om van op sensatie beluste ‘onderzoeks’-journalisten maar te zwijgen, maar om ze zelf via kwalitatief onderzoek in kaart te brengen.

Lammert Gosse Jansma
(Veenwouden)